

Neuropa

INLEIDING

De titel Neuropa verwijst naar een Europa in wording na crisis, een nieuw Europa dat zich telkens moet herconfigureren. Sinds de klassieke oudheid kent het continent een geschiedenis van telkens terugkerende crises, van opbouw en ineenstorting, van idealen die botsen met de werkelijkheid van geweld en fragmentatie. In de huidige context van geopolitieke spanningen, migratie en grenspolitiek krijgt het begrip van de ondergang van het Avondland opnieuw actuele lading. Neuropa is noch utopie noch dystopie, maar een voortdurende oscillatie tussen beide, waarin oude symbolen worden gedemonteerd en opnieuw geassembleerd zonder garantie op coherentie of bestendigheid.

De installatie verbeeldt deze instabiliteit door vormen en tekens te laten circuleren. Dezelfde elementen keren terug maar verschuiven voortdurend van betekenis afhankelijk van context en ordening. De centrale spanning die door het hele werk loopt, manifesteert zich in de tegenstelling tussen tonen en afdekken, tussen ideaal en trauma, tussen het kwetsbare lichaam en de harde abstractie van staatssymbolen.

DEEL I — BESCHRIJVING

Compositie en vormgeving

De installatie beslaat een oppervlakte van twee bij twee meter en bestaat uit vier kwadranten van elk één bij één meter. Die strikte gelijkwaardigheid dwingt tot vergelijking, waarbij geen enkel beeld kan winnen door schaal of hiërarchie. Het grid verwijst naar modernistische traditie maar wordt hier gevuld met historisch beladen symbolen. Het werk bestaat uit drie vlaggen en een kruis, waarbij de vlaggen tot vierkante formaten zijn gesneden om de grid-logica te volgen. Deze ingreep ontkracht de traditionele rechthoekige vlagvorm en onderwerpt nationale symbolen aan een strikt formeel systeem. De driekleur rood, wit en blauw fungeert als een gedeeld semiotisch vocabulaire dat verschillende politieke identiteiten genereert door telkens andere permutaties van dezelfde basiselementen.

Rood-wit-blauw is in Europa geen eenduidig nationaal eigendom maar een historisch rondreizend schema. In Nederland kreeg de driekleur vorm in de context van de Tachtigjarige Oorlog: de vroegere prinsenvlag oranje-wit-blauw verschoof in de zeventiende eeuw naar rood-wit-blauw, onder meer omdat rood op zee beter zichtbaar bleef. In Frankrijk werd blauw-wit-rood tijdens de Revolutie geladen met de Parijse kleuren (blauw en rood) naast het wit van het ancien régime. Rusland nam in dezelfde eeuw een eigen wit-blauw-rode ordening in gebruik, mede onder invloed van Nederlandse voorbeelden via Peter de Grote; later gingen rood, wit en blauw ook functioneren als panslavisch idioom dat in meerdere Slavische vlaggen terugkeert. Ook de kleurbetekeningen verschuiven per context. In Nederland wordt rood vaak gelezen als moed en kracht, wit als vrede en eerlijkheid, en blauw als trouw en

rechtvaardigheid. In Frankrijk staat blauw doorgaans voor vrijheid, wit voor gelijkheid (en historisch ook de koninklijke kleur), en rood voor broederschap. In Rusland worden wit, blauw en rood meestal verbonden met vrede of zuiverheid, trouw of geloof, en moed of kracht—waardoor hetzelfde palet tegelijk verwantschap suggereert en politieke frictie kan verscherpen.

De installatie combineert vlagdoek, olieverf, plastic, tape en tekst. Deze materialen dragen elk verschillende waarheidsclaims met zich mee. Vlagdoek verwijst naar publieke identiteit en collectieve representatie, terwijl olieverf kunsthistorische autoriteit en canon oproept. Plastic brengt associaties mee van afdekking, afval, industrialiteit en een forensisch of lichamelijk register. Tekst draagt juridisch en moreel gezag, en tape verwijst naar het fixeren, plakken en repareren, maar ook naar censureren en markeren. De formele kern van het werk ligt in het spanningsveld waarin modernistische orde, met haar nadruk op grid en reductie, geen utopie wordt maar een kader waarin kwetsbaarheid en ideologie met elkaar schuren.

Permutaties van vlaggen

Twee bestaande ordeningen van rood, wit en blauw, zoals onder meer die van Nederland en Rusland, tonen hoe dezelfde kleuren een andere betekenis krijgen zodra de volgorde verandert. Een fictieve derde ordening, logisch voortvloeiend uit het permutatie-systeem maar als natie niet bestaand, legt de arbitrariteit van het nationale teken bloot. Deze lege vlag toont dat identiteit een afspraak is, geen essentie. Zonder collectieve consensus blijft slechts een abstract patroon over. Door deze drie varianten naast elkaar te plaatsen wordt permutatie zelf een machine voor betekenisproductie, waarin betekenis ontstaat in vergelijking, in het verschil tussen ordeningen, en niet in een veronderstelde essentie.

De vier kwadranten

Linksboven — Nederlands: huid op vlag

Een Nederlandse vlag van één bij één meter draagt centraal een huidschilderij van zeventig bij zeventig centimeter. De huid ligt over het nationale symbool heen, waarbij de vlagrand zichtbaar blijft maar alle drie kleurvlakken gedeeltelijk worden bedekt. Het spanningsveld dat hier ontstaat, speelt zich af tussen de strakke geometrie van de vlag en de organische kwetsbaarheid van de huid met haar poriën, littekens en imperfecties. Tegelijkertijd wringt collectieve identiteit met singuliere sterfelijkheid. De huid is zonder gezicht, wat zowel de anonimiteit en verwisselbaarheid van de burger oproept, als een weigering uitdrukt om het trauma tot individu te herleiden.

Rechtsboven — Russisch: zwart vierkant

De Russische kleurvolgorde is samengesteld uit opgesneden delen van een Nederlandse vlag, wat toont dat de natiemarkering monteerbaar en fragiel is. Een schilderij van zeventig bij zeventig centimeter is volledig ingepakt in zwart plastic. Het plastic functioneert op meerdere niveaus: als censuur of blackout, waarbij kijken onmogelijk wordt gemaakt, als een associatie met een bodybag en daarmee met het

forensische, rouw en afwezigheid, en als een vierde kleur waarin zwart staat voor rouw en uitwissing. Het contrast met het linksbovenkwadrant is scherp: waar daar huid zichtbaar wordt gemaakt, zij het anoniem, wordt hier zicht radicaal ontzegd.

Linksonder — Canon en dissectie

Olieverf op doek van één bij één meter toont een klassiek reliëf met twee naakte figuren die refereren aan het Grieks-Romeinse ideaal. Dit tafereel wordt doorsneden door ingewanden. Dissectie werkt hier dubbel: enerzijds als wetenschappelijke blik die opent, classificeert en objectiveert, anderzijds als een obsceen tonen waarbij het binnenwerk beeld wordt en bijna ornament. De gedeelde ingewanden maken vijandschap en symbiose dubbelzinnig, alsof identiteiten één binnenwerk delen maar elkaar toch blijven splijten. De implicatie is dat Europese identiteit leunt op het Grieks-Romeinse erfgoed van kunst, recht en filosofie, maar dat dit fundament hier letterlijk wordt opengesneden. Het contrast met de modernistische reductie in de andere kwadranten is scherp: waar de vlagkwadranten abstraheren en vereenvoudigen, onthult dit kwadrant juist de complexe materialiteit van het organische lichaam. De klassieke ideaalbeelden worden hier niet verheven maar ontleed, waarbij de anatomische precisie van de Renaissance-traditie wordt ingezet om de mythe van de ongebroken Europese canon te doorbreken.

Rechtsonder — Kruis en mensenrechten

Een zwart kruis op wit van één bij één meter draagt in witte letters gefragmenteerde en herschikte tekstfragmenten uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948. De tekst is bewerkt: herschikt en incompleet. Het kruis verwijst naar de Europees-christelijke ondergrond. Het kruis verdeelt het vlak opnieuw in vier delen, waardoor een grid binnen het grid ontstaat.

DEEL II — ASSOCIATIEVE BETEKENISLAGEN

Vlag en lichaam

De vlag werkt als identiteitstechnologie die nationalisme, burgerschap en staatsmacht in één teken organiseert. De installatie laat het staatslichaam en het eigen lichaam met elkaar schuren, waarbij de collectieve orde van code, symbool en recht botst met de singuliere kwetsbaarheid van huid, pijn en sterfelijkheid.

Permutatie als betekenis-machine

Betekenis blijkt relationeel te zijn: dezelfde drie kleuren verschuiven van betekenis door veranderingen in volgorde en context. De fictieve ordening toont dat natie een afspraak is, en dat zonder die afspraak alleen een abstract patroon overblijft.

Abstractie versus lichaam

Abstracte systemen zoals vlag, kruis en tekst claimen universaliteit, maar kunnen tegelijkertijd reduceren, uitsluiten of uitwissen. Er ontstaan twee polen in het werk. Aan

de ene kant staat abstractie, met haar nadruk op vlag, kruis, tekst, reductie en monochromie, wat verwijst naar systemen, idealen en instituties. Aan de andere kant staat het lichaam, met huid en ingewanden als verwijzingen naar kwetsbaarheid, materialiteit en sterfelijkheid. De installatie laat deze polen niet netjes tegenover elkaar staan, maar door elkaar heen lopen.

Tonen versus afdekken

Het werk kent vier gradaties van zichtbaarheid. In het eerste kwadrant wordt huid getoond, maar blijft ze anoniem. In het tweede kwadrant is er volledige afdekking en pure ontzegging van zicht. Het derde kwadrant toont hyperzichtbaarheid, waarbij ingewanden als extreem tonen functioneren. In het vierde kwadrant is tekst zichtbaar maar onleesbaar of fragmentarisch, waardoor ze aanwezig is als teken maar afwezig als mededeling.

DEEL III — CONTEXTUELE VERANKERING

Kunsthistorische referenties

Modernistische reductie, zoals bijvoorbeeld in het suprematisme, stelde een universele beeldtaal voor via weglaten en zuivering. Bij Malevich fungeert zwart als nulpunt. In deze installatie wordt zwart echter gekoppeld aan afdekking, rouw en uitwissing, waarbij zwart zowel afwezigheid van kleur is als maximale aanwezigheid door zijn absorberende en dominante karakter. Iconoclasme, overschildering en bedekking worden hier niet alleen formeel, maar ook ethisch ingezet: bedekken kan vernietigen, beschermen, verbieden of een vorm van rouw zijn.

Semiotiek — de vlag als teken

Volgens Saussure is de relatie tussen teken en betekenis arbitrair: rood, wit en blauw betekenen pas iets door afspraak en verschil. De vlag is bovendien performatief. Het hijsen ervan is een claim en een vorm van legitimatie, terwijl het verbranden een aanval, een breuk of een escalatie is. De installatie gebruikt modernistische vormen maar vult ze met vlees, rouw en politieke frictie. Reductie wordt hierdoor geen neutraliteit, maar een hard kader.

Geopolitieke achtergrond

Rood, wit en blauw vormen een pan-Europees idioom: dezelfde grammatica levert verschillende staten op. Die overlap legt breuklijnen bloot, zoals die tussen West en Oost, tussen EU en NAVO enerzijds en Rusland anderzijds, met het Grote Schisma van 1054 tussen Rome en Constantinopel als oudere religieuze scheiding die deze geopolitieke lijnen nog altijd kleurt. Het werk benadrukt niet één oorsprongsverhaal, maar juist de strijd om oorsprong en betekenis.

Filosofisch kader

Binnen het filosofische kader van biopolitiek, zoals geformuleerd door Foucault, ordent macht het leven via categorieën, grenzen en procedures. Necropolitiek, een begrip van Mbembe, gaat over hoe macht beslist over dood, verdwijnen en rouwbaarheid. Het gaat om de vraag wie zichtbaar mag zijn en wie wordt afgedekt of uitgewist.

DEEL IV — INTERPRETATIE EN SYNTHESE

Centrale spanningen

Het werk houdt meerdere spanningen tegelijk actief. Abstractie staat tegenover vlees, teken tegenover wond, wet tegenover geweld, tonen tegenover afdekken, en ideaal tegenover trauma.

Hoe de vier kwadranten samenwerken

De vier kwadranten kunnen diagonaal worden gelezen. Linksboven, met huid op de Nederlandse vlag, staat in verbinding met rechtsonder, met kruis en mensenrechten, waarbij levend lichaam tegenover abstract recht wordt geplaatst. Rechtsboven, met het zwarte pakket, staat in contrast met linksonder, met de ingewanden, waarbij totale ontzegging van zicht tegenover totale onthulling staat.

Horizontaal ontstaan er ook paren. De bovenste helft toont twee vlaglogica's, waarin identiteit tegenover identiteit staat, maar ook tonen tegenover blokkeren. De onderste helft presenteert twee Europese fundamenteën, namelijk de klassieke canon en het christendom met zijn rechtssysteem, beide in crisis door dissectie en fragmentatie.

Verticaal gezien toont de linkerkant de westerse traditie, maar dan geproblematiseerd door anonieme huid en geweld in het fundament. De rechterkant laat tekenregimes zien, zoals vlag, kruis en tekst, die eindigen in afdekking en abstractie. Het grid kent geen hiërarchie: betekenis ontstaat door relatie, vergelijking en frictie.

Vormkeuzes als argument

Het grid suggereert objectiviteit door zijn nadruk op meten en classificeren, maar werkt ook als opsluiting en ordeningsdwang. Zwart plastic koppelt een hedendaags materiaal aan industriële dood, afval-esthetiek en blackout. Dissectie gebruikt de kennis-traditie van anatomie om waarheid te claimen: wat onderhuids zit wordt zichtbaar. Deze zichtbaarheid is echter geladen met macht en geweld. Het anatomische oog claimt objectiviteit maar opent letterlijk de huid, dwingt naar binnen, maakt kwetsbaar wat beschermd zou moeten blijven. De zichtbaarheid die de installatie produceert is dus geen neutrale openbaring maar een ethisch dubbelzinnige handeling die zowel kennis als schending impliceert.

Kijkerpositie

De kijker beweegt tussen nabijheid en weerstand. Er is voyeurisme in het bekijken van de ingewanden, frustratie door de afdekking, en een morele taal die faalt in de gefragmenteerde mensenrechten. Het werk vraagt niet om een snelle conclusie, maar om getuigenis en verantwoordelijkheid.

Slotreflectie

Omdat symbolen in tijden van oorlog, migratie en grenspolitiek telkens opnieuw worden gemobiliseerd, blijft de installatie meebewegen met gebeurtenissen. Ze biedt geen oplossing, maar vormt een veld van spanningen dat de kijker dwingt tot positiebepaling.

KERNTHESE

Nationale identiteit blijkt een arbitraire rangschikking te zijn. De vlag functioneert als een combinatorisch systeem en niet als essentie, waarbij permutatie de constructie van identiteit onthult. Er bestaat een fundamenteel conflict tussen het kwetsbare lichaam en gewelddadige staatssymbolen. Huid en ingewanden staan in spanning met vlag, kruis en tekst, waarbij individuele pijn zich niet laat reduceren tot collectief symbool.

De installatie maakt dit zichtbaar via het grid als vergelijkende structuur, via permutatie als methode, via de spanning tussen tonen en afdekken, via materiaalconflict tussen vlagdoek, plastic, olieverf en tekst, via kunsthistorische referenties aan modernisme, suprematisme en canon, en via een filosofisch raamwerk van biopolitiek en necropolitiek. Het resultaat is een visueel argument over de instabiliteit van Europese identiteit en de onmogelijkheid om abstracte idealen naadloos te laten samenvallen met concrete, kwetsbare lichamen.